

competence of a cob school teacher at a teacher education system]. Kyiv.

4. Gershunskij, B. S. (1998). *Filosofija obrazovanija dlja XXI veka: v poiskah praktiko-orientirovannyh obrazovatel'nyh koncepcij*. [Education Philosophy for the 21st Century: In Search of Practice-Oriented Educational Concepts]. Moskva

5. Zadorozhnia-Kniahnytska, L. V. (2018). *Teoriia i metodyka deontolohichnoi pidhotovky menezheriv osvity v universytetakh*. [Theory and methodology of deontological training of managers]. Mariupol.

6. Kubrjakova, E. S., Dem'jankov V. V., Pankrac Ju. G., Luzina L. G. (1997). *Kratkij slovar' kognitivnyh terminov*. [A Brief Dictionary of Cognitive Terms]. Kubrjakovoj. Moskva.

7. Moskalenko, V. V. (2008). *Sotsialna psykholohiia* [Social Psychology]. Kyiv.

8. Rean, A. A. Kolominskij, Ja. L. (1999). *Social'naja pedagogicheskaja psihologija*. [Social pedagogical psychology].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ТЮЛЬПА Тетяна Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології і соціальної роботи Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Наукові інтереси: соціалізація особистості, формування особистості фахівців соціономічної сфери.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

TYULPA Tetiana Mykolaivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, the Department of Psychology and Social Work Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University.

Circle of scientific interests: socialization of personality, formation of the personality of specialists in the socioeconomic sphere.

Стаття надійшла до редакції 22.01.2020 р.

УДК 159.942.5:316

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-188-155-160

УЛИЧНИЙ Ігор Любомирович –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та психології Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2614-2678>
e-mail: UlychIL@gmail.com

ПОЧУТТЯ ПРОВИНИ ТА МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Моральний розвиток особистості визначається рівнем засвоєння уявлень про моральні норми, сформованість моральних почуттів і поведінки. Формування моральної самосвідомості базується на розвитку здатності оцінювати власні та чужі вчинки, спроможності регулювати власну поведінку задля досягнення гармонізації особистих та суспільних інтересів. Серед феноменів, що спонукають якісні зміни в моральному зростанні особистості, особливе місце належить почуттю провини. Сучасний суспільний розвиток супроводжується поглибленням протиріч в соціальній та духовній сферах, знеціненням еталонів моральності. Це зумовлює необхідність поглибленого дослідження почуття провини як фундаментальної емоції формування моральної зрілості особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню почуття провини

присвячені наукові роботи представників різних психологічних шкіл та напрямів (Дж. Ангер, М. Бубер, Дж. Б'юдженталь, Е. Еріксон, К. Ізард, Дж. Келлі, М. Кляйн, Р. Мей, Д. Мошер, К. Муздибаєв, Ю. Орлов, Д. Осьюбел, Л. Ростомова, В. Франкл, М. Фрідман, Е. Фромм, О. Царькова, К. Хорні, К. Юнг, І. Ялом, К. Ясперс та ін.). Акцентування уваги на ролі провини в моральному, соціальному та особистісному розвитку притаманне працям П. Адамса, І. Ананової, Дж. Байбі, І. Беха, І. Белік, С. Горнаєвої, У. Джонса, Д. Дружиненко, В. Іванової, Є. Ільїна, М. Корнілова, О. Короткової, Т. Кириленко, О. Малєєвої, Г. Матюшина, Р. Павелківа, Л. Софіної, А. Чаплигіної, С. Якобсон та ін. Разом з тим почуття провини як найвагоміший індикатор морального розвитку особистості сьогодні, на жаль, не стало предметом ґрунтовних досліджень психологічної та педагогічної науки.

Метою статті є дослідження феномену

почуття провини в моральному розвитку особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування моральної свідомості особистості нерозривно пов'язане із розвитком у неї моральних переживань. Вимоги моралі тільки тоді стають не просто формальними знаннями, а перетворюються у надбання, внутрішні переконання людини, коли вони міцно впливають в її емоційний досвід. Емоції мають першочергове значення для виховання особистості і для прищеплення їй соціально значимих рис. Емоції не просто підпорядковано залежать від мотивів, вони міцно з'єднані з ними і особливим незамінним механізмом беруть участь в регуляції поведінки. Всяка, наприклад, невідповідність між загальними, суттєво значимими мотивами і нашою реальною поведінкою дає себе знати певним емоційним переживанням.

Почуття провини і почуття сорому виникають в наслідок неправильної дії. Безпосередня пряма сигналізація про «розбіжність» між реальною дійсністю і нашою уявою про необхідну поведінку в цій ситуації є психологічною основою такої важливої моральної категорії як почуття провини. Почуття провини є вираженням морального стану, в якому перебуває особистість по відношенню до інших людей і до суспільства в цілому. Поскілки людина, використовуючи розум і волю, вибирає свій спосіб дії і відповідає перед суспільством за свої вчинки, вона виступає як винна, коли ухилилася від виконання покладеної на неї відповідальності, нехтує прийнятими моральними цінностями і не виконує свого морального обов'язку. В тому разі, коли людина визнає свою провину, вона може (в залежності від рівня морального розвитку особистості) відчувати страждання, муки совісті, каяття, почуття сорому, або ж просто страх (тривогу) перед покаранням. Із перелічених вище чинників видно, що провину являє собою негативну емоцію, яка викликає явне незадоволення при спогадах про певну подію, день або ж цілий період життя, свідчить, що тільки тут треба шукати здійснене відхилення від особисто прийнятих загальних моральних цінностей.

у даній праці провину розглядається як адаптивний механізм, який бере участь у процесах саморегуляції і виконує в них контрольно-оцінюючу функцію.

Провина – почуття, яке виникає в процесі усвідомлення невідповідності між

присвоєними особистістю моральними нормами і її вчинками.

Провина – регулюючий механізм, що забезпечує узгодження зовнішніх поведінкових і внутрішніх психологічних структур, виконуючи при цьому інтегруючу функцію, а також функцію самоконтролю через усвідомлення невідповідності власних вчинків привласненим моральним нормам.

Провина, таким чином, є первинним механізмом контролю, на основі якого вибирається адекватна стратегія поведінки (при розвинутих механізмах саморегуляції). Але при нерозвинутих механізмах саморегуляції провину може поглиблювати невідповідність між зовнішніми і внутрішніми структурами, сприяючи тим самим посиленню тривоги, трансформації цього стану в стійкі особистісні зміни – винуватість, тривожність. Таким чином провину може виконувати як позитивну, так і негативну адаптивну функцію. Позитивна функція провини полягає в тому, що вона сприяє попередженню делінквентної поведінки, неадекватних ситуаціям вчинків і т.д.

Негативна функція провини проявляється, на нашу думку, в тому, що вона перевищує адаптивну норму реакції в особисто значимих життєвих ситуаціях і супроводжується підвищеною суб'єктивною і особистісною «ціною» адаптації. «Ціна» в даному контексті виступає як міра затрат в певних умовах пристосування. Для самої особистості цей стан переживається як дискомфорт, причини якого можуть не усвідомлюватися. В конкретно психологічній формі це може бути стан незадоволеності, напруження, стрес, невроз або інше серйозне психологічне порушення (пошкодження).

У свідомості ж конкретний вчинок пов'язується із нормою і виступає як неадекватний по відношенню до неї, хоча сама норма може бути неадекватною умовам спілкування і взаємодії людей між собою. Звідси слідує, що одним із основних завдань формування конкорданної особистості є розширення спектру внутрішніх контролюючих норм.

Є. Ільїн визначає провину як незадоволеність собою, переживання невідповідності моральним вимогам і невиконання свого обов'язку перед власним Я, або у віруючих – перед Богом. В імпліцитній свідомості провину визначається як негативне ставлення до свого вчинку, докори совісті, каяття. При цьому вчений вважає, що почуття провини потрібно

виховувати, але робити це потрібно правильно, щоб не сформувати в дитини комплексу провини, не спричинити дискомфорт, напруги, втрати впевненості в собі [8].

К. Ізард акцентує увагу на тому, що для переживання провини характерні висока ступінь напруги, помірна імпульсивність та зниження впевненості в собі. Після сорому, провинна – найважливіший фактор виховання соціальної відповідальності, вона стає нездоланим бар'єром на шляху немотивованої сексуальної і ворожої агресії. Розвиток провини і становлення совісті – найважливіші етапи психологічного зростання обистості [6].

Провина виконує такі основні функції:

- виступає в якості морального регулятора в підтриманні норм просоціальної поведінки;

- бере участь у формуванні самоставлення;

- сприяє профілактиці психічних розладів [7].

Частина дослідників розглядає провину як соціальне утворення. Переживання почуття провини надає людині інформацію про її поведінку, відображається на успішності взаємодії із зовнішнім середовищем, на процесі соціалізації і адаптації в соціумі.

А. Алімов відзначає, що наявність здатності до переживання провини і сорому виступає показником сформованості моральних орієнтацій особистості. Розвиток здатності особистості до переживання провини і сорому може пройти шлях від простого незадоволення собою і навколишньою дійсністю, яке позбавлене будь-якого морального смислу і має прагматичний характер, до появи моральних регуляторів норм соціально прийнятної поведінки в процесі соціалізації, і в подальшому перетворюючись в процесі індивідуалізації в саморегулятори і самодетермінанти поведінки людини [1].

«Провина вважається найважливішою соціальною силою, яка покликана виконувати регуляційні функції, насамперед підтримувати зв'язки в тих чи інших сформованих системах і встановлювати межі» [13].

На підставі аналізу наукових джерел з даної проблеми були виявлені зовнішні та внутрішні критерії здатності особистості до переживання почуттів провини і сорому [1; 3; 4].

Під зовнішніми критеріями ми розуміємо характеристики особистості, за даними яких здатність до переживання почуттів провини і сорому орієнтована на зовнішню сторону поведінки.

Зовнішніми критеріями здатності до переживання провини і сорому виступають:

- критерій соціальності, тобто неусвідомлене прийняття особистістю загальних моральних цінностей (показники: боязнь втратити самоповагу і повагу інших, готовність ігнорувати власні переконання, неадекватна оцінка суспільної цінності свого вчинку);

- критерій орієнтації на оцінку інших людей, тобто очікування засудження дій з боку громадської думки (показники: усвідомлення втрати довіри з боку оточуючих, страх відчуження, готовність зізнатися у своїй провині);

- критерій емоційних переживань, пов'язаних з власними вчинками і діями (показники: емоційні (переживання «докорів сумління», сором'язливість, підвищена вразливість) та психофізіологічні реакції (почервоніння, почастішання пульсу, перебої дихання).

Під внутрішніми критеріями мається на увазі системна єдність особистісних якостей, інтегративний показник яких свідчить про ознаки сформованості здатності до переживання особистістю почуттів провини і сорому.

Внутрішніми критеріями здатності до переживання почуттів провини і сорому є:

- критерій моральних цінностей, тобто відповідність вимогам до поведінки особистості, підтримуваним думкою соціальної групи або суспільства у цілому (показники: вміст системи ціннісних орієнтацій, домінуючий тип спрямованості особистості, самовідношення, орієнтація на саморозвиток);

- критерій відповідальності, тобто здатність вирішити будь-яку проблему, виходячи з моральних принципів (показники: інтернальність-екстернальність, осмисленість життя, когнітивні, емоційні та поведінкові показники відповідальності);

- критерій здатності до самоконтролю, тобто вміння керувати своєю поведінкою в умовах протиріччя вимог соціального оточення і власних потреб (показники: сприйнятливості до критики, стійкість до стресових ситуацій, самоконтроль, саморегуляція психічних станів).

Позитивна (конструктивна) роль провини в житті людини полягає в тому, що

вона дозволяє їй жити відповідально і вільно, без страху перед покаранням ззовні. Здорове почуття провини сприяє формуванню зрілої в моральному відношенні особистості і, завдяки тісному зв'язку з емпатією, мотивує альтруїстичне поведіння, дає можливість встановлювати і підтримувати добрі, щирі стосунки між людьми [5].

Виходячи із всього вище вказаного вважаємо за доцільне звернути увагу на те, що у виховному процесі можна використовувати тільки позитивну функцію провини, виникнення якої залежить від індивідуальних особливостей дитини, особливостей її досвіду, а також особливостей фізіологічного розвитку. При цьому зазначимо, що почуття провини не формується цілеспрямовано, а лише розвивається механізми, які його замінюють. Одним із таких механізмів виступає довільний самоконтроль. Позитивна функція почуття провини в цьому разі може бути лише тією основою, на яку вихователю слід опиратися, як на внутрішню передумову формування у вихованців відповідальності перед собою і суспільством. Тому почуття провини може входити як один із структурних компонентів до стійкої характеристики особистості – інтернального локусу контролю.

Механізмом, який замінює дію провини (такий механізм необхідний), є механізм довільного самоконтролю (зауважимо, що почуття провини – це одна із форм мимовільного контролю), включеного в процеси реальної адаптивної поведінки і виконує в ній контролюючо-оцінюючу функцію.

Декілька слів про генезис провини в процесі розвитку особистості. Провину лише умовно можна виділити із всієї сукупності явищ психологічного ряду, тому закономірно припустити, що вона зазнає змін не сама по собі, а змінюються лише її зв'язки в загальній психологічній структурі особистості, яка визначає напрямки і загальні закономірності перетворення провини, її якісних і змістовних особливостей. Провина є одним із механізмів адаптивної саморегуляції, тому доцільно здійснювати її аналіз в контексті загальної проблеми пристосування особистості в певних умовах спілкування і діяльності.

У кінці молодшого шкільного віку у дітей поступово розвивається здатність до вольової регуляції власної поведінки, вміння контролювати свої вчинки і в цілому підпорядковувати їх прийнятним правилам.

На нашу думку, цей період (молодший шкільний вік) є найбільш сприятливим для розвитку почуття провини.

Для розвитку почуття провини необхідне виконання трьох психологічних умов:

а) прийняття особистістю моральних цінностей;

б) засвоєння почуття моральної відповідальності і дотримання прийнятих моральних цінностей;

в) достатня здатність до самокритики як умови сприйняття протиріч між реальною поведінкою і прийнятими цінностями.

Розвиток почуття провини відбувається одночасно з моральним розвитком особистості в цілому. Більше того, це почуття є складовою совісті. Тому моральне виховання людини практично неможливе без розвитку почуття провини. Дія провини стимулює глибокий процес самосвідомості, створює динаміку, якої важко позбутися, хоч вчинок вже скоєно. Переживання людиною провини призводить до пониження самооцінки, людина сама себе карає і шукає шлях до загладження негативного вчинку.

Збудником почуття провини є власна поведінка людини. Однак, щоб зрозуміти зв'язок між поведінкою і виникненням почуття провини, треба мати на увазі що все залежить від когнітивної інтерпретації людиною певної моральної ситуації. Від того, наскільки вона усвідомлюється, залежить, якою буде емоційна реакція на неї. Таким чином, для виникнення почуття провини слід опиратися на ті психологічні засоби, які використовуються при формуванні вольового спонукання і розвинутої форми співпереживання.

Специфічною особливістю розвитку почуття провини виступає здатність суб'єкта до глибокої самокритики у зв'язку із скоєним вчинком.

Складність її формування полягає в тому, що це не просто результат розумової дії, а своєрідний синтез мислення і переживання, оскільки предметом оцінювання виступає сам аналізуючий себе суб'єкт. Основні зусилля при формуванні здібності до самокритики повинні бути спрямованими на адекватність усвідомлення особистістю себе. Загострення уваги вихованця на самому собі приводить до розуміння, з одного боку, власних внутрішніх суперечностей, з другого боку, суперечностей між реальною поведінкою і прийнятими суспільними нормами.

Переживання дитиною почуття провини лежить в основі формування особливостей

подальшої поведінки і вчинків та розвитку її моральної сфери.

Р. Павелків вважає, що розсудливе і афективне ставлення до правил, моральних норм розвивається у дитини через емоційно-оціночне відношення до неї з боку дорослого. Саме дорослий допомагає дитині обміркувати раціональність і необхідність відповідної поведінки, вчинку і своїм афективним відношенням до дитини у даний момент санкціонує певний тип її поведінки. Молодші школярі легше усвідомлюють вчинки та їх мотиви в інших людей, ніж свої власні. Тому вичленення мотиву вчинку, роз'яснення дитині його сутності і правильності в різних типових ситуаціях є спеціальним завданням дорослих [10].

І. Бех відзначає, що у реальних життєвих обставинах навіть морально розвинений вихованець може здійснити провину (проступок) меншого чи більшого ступеню значущості. У такому випадку вихователю повинен неодмінно спонукати його до спрямованої роботи над самим собою, яка для її успішності вимагає певної послідовності у змісті розмірковування. Вчений дотримується думки, що продуктивною є послідовність, за якої вихованець спочатку вважатиме себе винуватим і боїтиметься цього саме через те, що такої думки про нього дотримуватимуться оточуючі його особи (ровесники, дорослі). Після цього етапу морального самоаналізу його напрям повинен бути наступним. Відтепер вихованець має безпосередньо боїтися бути винуватим. Це більш психологічно важке рішення, але воно йому під силу, оскільки він пройшов попередній моральний етап. Якщо на першому етапі винуватість вихованця є зовнішньо детермінованою (думкою оточуючих), то другий етап ґрунтується на самодетермінації (я самостійно прийняв рішення щодо своєї винуватості). Саме у цьому полягає його свобода. Як на першому, так і на другому етапах емоція боязні виникає як результат глибокого самоосмислення вихованцем ситуації провини [4].

Постановка в центрі виховної роботи механізмів, які забезпечують розвиток самосвідомості суб'єкта, зовсім не знімає механізму зовнішнього підкріплення. Але він має суттєве значення лише в контексті механізмів, які ми розглянули. Формами механізму зовнішнього підкріплення виступають схвалення і осуд. Засуджуючи вчинок вихованця, ми спонукаємо його до аналізу свого власного внутрішнього світу,

схвалюючи – підтримуємо у нього стимулюючий вплив відчуття власного успіху і зміцнюємо його своєю радістю, відчуттям задоволення. Це можливо при умові, коли вихователю, використовуючи схвалення, обов'язково пов'язує результат вчинку вихованця із відповідним моральним почуттям як його мотивацією.

Однією із найбільш важливих умов для розвитку почуття провини є сильна потреба батьків і суспільства в розвитку почуття відповідальності у підростаючих дітей.

У рамках екзистенціальної і гуманістичної психології феномен провини асоціюється з поняттям Ідеалу, що означає, що тільки та людина, яка переживає почуття провини, здатна до вдосконалення [9]. Це ще раз підтверджує судження, що переживання почуття провини є важливим механізмом морального розвитку особистості.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Таким чином, провинна є фундаментальною емоцією, що супроводжує моральний розвиток особистості. Почуття провини є соціально сформованим і виникає в результаті здійснення вчинків, які протирічають прийнятим моральним нормам та еталонам. Переживання провини спричиняє суттєвий вплив на поведінку, діяльність і психологічне самопочуття особистості. Конструктивне почуття провини, у формуванні якого важлива роль відводиться батькам, учителям, вихователям, сприяє становленню зрілої в моральному відношенні особистості, якій притаманний високий ступінь самоконтролю та саморегуляції. Перспективним у сенсі подальших наукових розвідок є дослідження генезису почуття провини.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Алимов А. А. Критерии способности личности к переживанию вины и стыда. *Наука вчера, сегодня, завтра: сборник статей по материалам VI междунар. науч.-практ. конф.*, г. Новосибирск, 13 ноября 2013 г. Новосибирск, 2013. С. 37–40.
2. Бех И. Д. Нравственность личности: Стратегия становления. Ровно: РИО управления по печати, 1991. 146 с.
3. Бех И. Д. Моральність особистості у психологічному ракурсі. *Філософська і соціологічна думка*. 1994. № 3, 4. С. 172–184.
4. Бех И. Д. Загартування особистості вчинком як освітня мета. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2017 р.* Івано-Франківськ: НАІР, 2018. С. 7–20.
5. Белик И. А. Конструктивная и деструктивная вина. *Психология XXI века:*

матеріали междунар. межвузовской науч.-практ. конф., г. Санкт-Петербург, 2004 г. Санкт-Петербург: Изд-во СПбГУ, 2004. С. 4–6.

6. Изард К. Э. Психология эмоций. Санкт-Петербург: Питер, 2012. 460 с.

7. Ильин Е. П. Психология общения и межличностных отношений. Санкт-Петербург, 2011. 573 с.

8. Ильин Е. П. Психология совести: вина, стыд, раскаяние. Санкт-Петербург: Питер, 2016. 288 с.

9. Мэй Р. Чувство страха и вины в онтологическом смысле. *Практическая психология и психоанализ*. 2004. Вып. 1. С. 28–34.

10. Павелків Р. В. Когнітивно-ціннісні та емоційні аспекти розвитку моральної сфери у молодшому шкільному віці. *Психологія: реальність і перспективи*. 2015. Вип. 5. С. 4–10.

REFERENCES

1. Alimov, A. A. (2013). *Kriterii sposobnosti lichnosti k perezhivaniyu viny i styda*. [Criteria of a person's ability to experience guilt and shame]. Novosibirsk.

2. Bekh, I. D. (1991). *Nravstvennost lichnosti: Strategiya stanovleniya*. [Personality Morality: The Becoming Strategy]. Rovno.

3. Bekh, I. D. (1994). *Moralnistj osobystosti u psykholohichnomu rakursi*. [Personality morality in psychological perspective].

4. Bekh, I. D. (2018). *Zaghartuvannja osobystosti vchynkom jak osvijnja meta*. [The tempering of the individual act as an educational goal]. Ivano-Frankivsk.

5. Belik, I. A. (2004). *Konstruktivnaya i destruktivnaya vina* [Constructive and destructive fault]. Sankt-Peterburg.

6. Izard, K. E. (2012). *Psikhologiya emotsiy*. [Psychology of emotions]. Sankt-Peterburg .

7. Ilin, Ye. P. (2011). *Psikhologiya obshcheniya i mezlichnostnykh otnosheniy* [Psychology of communication and interpersonal relationships]. Sankt-Peterburg.

8. Ilin, Ye. P. (2016). *Psikhologiya sovesti: vina, styd, raskayanie*. [Psychology of Conscience: Guilt, Shame, Repentance]. Sankt-Peterburg.

9. Mey, R. (2004.) *Chuvstvo strakha i viny v ontologicheskom smysle*. [A sense of fear and guilt in an ontological sense].

10. Pavelkiv, R. V. (2015). *Kognitivno-cinnisni ta emocijni aspekty rozvytku moralnoji sfery u molodshomu shkilnomu vici*. [Cognitive-value and emotional aspects of the development of the moral sphere in early school age].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

УЛИЧНИЙ Ігор Любомирович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та психології Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: дослідження почуття провини, формування потенціалу професійного самовдосконалення старшокласників, психолого-педагогічний супровід профорієнтаційної роботи.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

ULYCHNUY Igor Lyubomyrovych – Candidate of Pedagogical Sciences, associate professor, assistant professor of social work, social pedagogy and psychology of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: investigation of guilt, capacity building professional self improvement of seniors high school student, psychological and pedagogical support career guidance.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2020 р.

УДК 378.1: 168.52

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-188-160-164

ШЕВЧЕНКО Інга Леонідівна –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри вокально-хорових дисциплін та методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9715-9864>

e-mail: ingashev4encko@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКОГО ФАКУЛЬТЕТУ ПРИ ВИВЧЕННІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СУЧАСНІ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ»

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Однією з найважливіших складових нової парадигми освіти стала ідея її безперервності. Для подолання протиріччя між стрімким темпом зростання знань і обмеженими можливостями

їх засвоєння під час навчання майбутній педагог має не лише сам володіти основами інформаційних знань і умінь, але й бути готовим транслювати їх. Високі вимоги до якості фахової підготовки педагогів-музикантів зумовлюють необхідність